

Doina MODOLA

Un artist de excepție: Ștefania Cenean

Scenografia Ștefaniei Cenean la spectacolul "Unchiul Vanea" de la Teatrul Național din Cluj-Napoca are propeșime grațioasă, ca acum zece ani în montarea craioveană. Scena este împânzită de dantelăria mestecenilor, printre care pășesc alene, cufundați în reverie, eroii. Savant luminată de sus și din părți, cu accente de lumină în planul din spatele scenei, vegetația aceasta incredibilă, în care fuzionează insolit naturalul și artificialul. Lianele fragile ale *pointelas-ului*, au zveltețea copacilor tineri și cochetăria sepia a începutului de secol. Un păienjenis, parcă, plin de aromele obosite ale trecutului și ale pădurilor nesfârșite, pe care le visează Astrov, aduce până în conacul unde își irosesc viața unchiul Vanea și bătrâna lui mamă, Sonia și Ciupitul, zvonul pribeag al viselor neîmplinite. Printre acești copaci își poartă silueta zveltă, drapată în dulci culori trandafirii, carnale, Elena Andreevna, ascunzându-și sub pălării romantice, imense, făptura plămădită din delicatețe vană, plictis și conveniențe amorțite. Toaletele prea tinerei femei, mai frumoase decât acelea de acum un deceniu, au tonurile pastelate și căldura tainică a trupului fraged. Rafinamentul plastic al Ștefaniei Cenean a sporit parcă mai mult. Artista știe să anime, sub ecleraj sofisticat, sufletul adânc al țesăturilor, dându-le materialitate viului și irealitate visului.

Marele talent al Ștefaniei Cenean este acela de-a construi din material textil spații de uluitoare consistență, în care lumina, licăririle, umbrele fugare mărturisesc sufletul neștiut al lucrurilor. Spațiile scenografiei sunt în același timp ambientale și interioare, de parcă pe scena vastă rătăcesc nu numai personajele, ci făpturile de abur ale străfundurilor noastre. Nu numai realitatea, ci și irealitatea, nu numai prezentul eroilor, ci și trecutul fiecăruia dintre noi. Ne dezvăluie ipostazele în care am iubit și am pierdut.

Ștefania Cenean are vocația monumentalului suplu, realizat prin texturi flexibile, pe care le supune celor mai neașteptate transformări. Suprafețe netede și drepte, neobișnuit de întinse, decupează spațiul scenic în "Titus Andronicus". Un sistem de stângi se ridică și coboară, păstrând în forme maleabile materialul, căruia atât ținuta, cât și lumina pe care-o absoarbe îi conferă aspectele cele mai diverse. Sub efectul subtil al eclerajului, pânzele albe devin, rând pe rând, zidul vast al unui amfiteatru proiectat în fundal, deasupra căruia protagonistul, întors victorios din lupta cu barbarii, se adresează Romei, în scânteierile multicolore ale festivităților triumfului. Mai fumegă încă urmele bătlăliilor, când gloata își aclamă dezlănțuit eroul. Ingenios mânuite, în toate sensurile, creând decupaje largi și fundaluri multiple, cadrele de pânză au propria lor viață, susținut ritmată și dinamică. Un simplu spațiu de trei pereți devine prin dispuneri diverse și proiecții, pe rând, pădure sălbatică, unde se petrec atrocități, zid de fortăreață, palat unde nu conțin uneltirile, piață publică, ori închisoare, câmp larg pe care tropăie soldații, sau ecran de prim-plan terifiant. O multitudine de spații, unde pereții au urechi și capetele mișele se ivesc din

toate părțile, unde fiecare cotlon ascunde o trapă sau o vizuină și răul multiform își scoate pretutindeni chipul hâd.

Costumele au valoarea nudă a definirii arhetipale. Toga romană devine semnul demnității și al moralei, iar barbaria se înveșmântă în părul bestial. Machiajul devine haină, iar podoaba capului însemn al cruzimii. Răul atotputernic, renăscând veșnic ca o hidră, își poartă rânjetul de biruință. Saltă sfidător ca pe niște țepi monstruoși, sulilele menite să-l ucidă, renăscut astfel ca fabuloasa făptură infernală. Departe de-a umple scena cu inutilități pretențioase, Ștefania Cenean se încredințează unei discreții pline de taină. Ea are vocația rară a includerii în idee, a participării totale la dramaturgia intrinsecă a procesului scenic. Decorul ei se desprinde din mișcare și se întoarce în mișcare, decupează armonic situația scenică, "șoptind" esențele, în inflexiuni vizuale, de neuitat. Există în desfășurarea scenografiilor ei - întotdeauna noi, întotdeauna organice, devotate nu literei, ci spiritului dramei, pulsației profunde a obiectelor, oamenilor, evenimentelor - o incredibilă aerare și o extraordinară putere de transcendere.

Să ne reamintim - și cu câtă plăcere - și cu câtă plăcere! - "Phaedra", acea cutie neagră, miraculoasă, în care semnele - puține - capătă lunecarea magică a tuturor posibilităților și a tuturor sensurilor. În spațiul negru, compact, al scenei e și lumea oamenilor, și lumea tragediei, și lumea zeilor, și sufletul însuși cu chemările lui sfâșietoare. Doar luna, ochiul lumii, coboară încet în acest întuneric, clipind tainic sau ascunzându-se pe nesimțite. Uneori e beznă. Alteori, liniștea nopții, cu sunetele ei misterioase,

acompaniază încetșor astrul - e lună nouă. Câteodată, zgomotele cresc în vuiet asurzitor și mugetul mării, mugetul taurului, cu strigătele lor adânci, vestesc că toată viața e la apogeu. E lună plină, timpul dezlănțuirilor, al maleficilor și al orgiilor. Toată lumea e trează și se umple de dor.

Acum cadrul - negru -, nu mai reflectă lumina, ci o înghite. Doar trupurile se înveșmântă în irizări. Albul și negrul, în decupările lor nete, semnaleză un plan tragic, în care se vorbește despre iubire și asceză, despre mitul vechi și despre omul veșnic, cu patimile lui nimicitoare. În scena neagră, douăsprezece țambaluri susțin monoton vibrația obsesivă a tensiunii. Douăsprezece statuete enigmatice, ca niște idoli japonezi, sau poate fețele ascunse în fiecare așteaptă încordate presimțind băntuirea dramei. În jurul lor, două apariții bizare: Artemis și Afrodita. O mumie înaltă, albă, longilină, cu mers inuman, de fantomă sterilă și o bondoacă pletoasă, cărnoasă, agitată ca însăși matca vieții. Asceza și iubirea, mortificarea și fertilitatea, controlul rațiunii și dezlănțuirea poftelor dau târcoale oamenilor, concurându-se, ispitindu-i. Imaginea scenică e, în simplitatea ei, încărcată de sens, și de o vizualitate ce glisează pe nesimțite de la ireal la sculptural, de la clarobscurul natural și întunecimea nopții la lumina crudă a spațiilor închise, artificiale. În lumina irizată a lunii, trupurile goale oficiază ritualuri stranii. Mușchii tineri și curburile lor de forță se văd și se efasează, strălucesc sau devin inefabile. Ceremonialul orfic, în strania lui derulare, declanșează revolta spiritului vieții - Afrodita.

Realizat în două culori doar, spectacolul comunică o infinitate de nuanțe. Alba măcinare a Phaedrei ce aleargă de colo-colo, cu faldurile moi ale veșmântului alb al Doicii, cu cele cinci chipuri ale ei. Corul straniu al

bătrânilor cetății, înveșmântați în nuanțe cenușii spre negru, care comentează și clevetesc, se miră și iscodesc, purtându-și zgomotos, târșit, bocăncii grei, paltoanele prea mari și bocănind bastoanele imense. În locul fețelor, o mulțime anonimă de pălării ponosite, trase pe ochi, fără identitate, mișunând și frisonând, înțelegând, dar neputând cuprinde și pătrunde ce se-ntâmplă. E gloata curioasă și limbută. E poate mintea însăși, cu mirările ei. Mintea dinlăuntrul omului, care-l iscodește și se uimește. Profund plastic, decorul și costumul se prelungesc unul dintr-altul și se desprind din dramă, pregnant simbolice. O depășesc, gâlgând de sens, în unde tot mai mari, însumându-i atmosfera.

Ștefania Cenean deține știința prețioasă de-a dramatiza materia și de a anima materialitatea. De a crea limbaj scenografic, de-a inventa sisteme, figuri și semne, devenite apoi coduri organic aderente la lumile fictive ale teatrului consacrate prin asumarea lor și de către alți decoratori. Să ne gândim la splendida plastică aseptică a divinităților olimpiene din "Danaidele" și la masa lor de tratative în care se joacă destinul minimalizat al lumii, ca al pribegilor descendente ale straniului Danaos. Să ne reamintim splendidul firmament de candelabre ce cobora în finalul "Piticului în grădina de vară", în care tot decorul de-o materialitate grea și metalică, cu accente fantasmagorice și umezeli naturaliste, exprima barocul mustos al dramaturgiei lui D.R. Popescu. Să ne gândim la mai noile ei creații din "Regina mamă" și din spectacolele mai recente.

Hărăzită cu o vocație a plasticii teatrale cu totul singulară, Ștefania Cenean, creează lumi scenice de miraculoasă poezie, participând decisiv la proiectarea de categorii estetice inedite, pe care le proiectează în viziuni originale.

Teatrul Național din Cluj - Unchiul Vania de Cehov. Traducere: Mony Ghelerter și R. Teculescu. Versiunea scenică, ilustrația muzicală și regia: Mircea Cornișteanu. Scenografia: Ștefania Cenean. Cu: Dorel Vișan, Cornel Răileanu, Gh. M. Nuțescu, Geanina Călinescu, Irina Wintze, Carmen Culcer, Ion Marian, Melania Ursu, Ligia Moca. Data premierei: 22 octombrie 1998.